

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Пресиян Борисов
Лексиката на старобългарския превод на Диалозите на Григорий Велики (Първа и Втора книга) в съпоставка с лексиката на славянския превод на неговите беседи върху Евангелието
от проф. д.ф.н. Искра Христова-Шомова

Диалозите на папа Григорий Двоеслов са едно от най-значителните произведения на християнската литература. Техният славянски превод отдавна е обект на изследователски интерес, но лексиката им досега не беше проучвана системно. Затова темата на дисертацията е актуална и трудът има за цел да запълни една празнина в палеославистиката, още повече, че едно такова изследване би могло да помогне да се даде отговор на въпроса за времето и мястото на появата на славянския превод.

Дисертацията съдържа системно лексикално проучване, в което лексиката е изследвана по различни критерии. За изследователските цели е ексцерпиран значителен материал. Както отбелязва авторът, Диалозите съдържат 2438 лексеми. В изследването е обхваната голяма част от тях. Лексемите са разгледани според произхода им, като са отделени групите на заемките от гръцки, моравизмите и прабългарските думи. По-нататък са представени мотивираните лексеми в паметника според словообразователните елементи, с които са образувани – наставки и представки (авторът предпочита латинските термини суфикси и префикси). Обикновено в този тип изследвания интересът се фокусира върху един или два класа лексеми, но в труда на Пресиян Борисов са обхванати всички части на речта: съществителни, прилагателни, наречия и глаголи. При съществителните има значително разнообразие на словообразователни модели: представени са 40 наставки, при прилагателните са представени 18 модела: 15 наставки и три типа прилагателни, образувани от причастия. При глаголите е представено значително разнообразие от представки, а са разгледани и два модела на глаголно словообразуване с наставки. Много ценно е това, че при всяка лексема са посочени нейното гръцко и латинско съответствие.

Материалът от Диалозите е съпоставен с лексикалния материал от Беседите на папа Григорий върху Евангелието, а също и с редица други старобългарски текстове, за които е известно, че са възникнали в ранна старобългарска епоха – с корпуса на старобългарските паметници, Шестоднева, Симеоновия изборник, словата на св. Климент Охридски,

Паренесиса на Ефрем Сирин. Съпоставката показва известна близост с лексиката на Беседите, но различията са достатъчно големи. Въз основа на съпоставката с гръцките и латинските съответствия изводът на автора е, че преводачът не е ползвал латинския текст на Диалозите. Мисля, че би било добре изводите да се разширят. В дисертацията са използвани значителен брой научни изследвания, дисертантът познава добре както литературата, посветена на славянските преводи на съчиненията на Григорий Велики, така и изследванията в областта на старата славянска лексикология, както и основните лексикографски трудове. Все пак има някои проучвания върху конкретен лексикален материал, които би било добре също да бъдат привлечени в изследването.

Важна част от дисертацията са приложенията, които съдържат речник индекси, изготвени поотделно за всяка от двете глави на Беседите.

Приносите на дисертацията на Пресиян Борисов са в три основни насоки. Първо, ексцерпирането на много богат лексикален материал, систематизиран по словообразователни модели и с приведени гръцки съответствия на лексемите. В този раздел, който е най-голямата и съществената част от дисертацията би било добре да се разширят изводите. Представеният в труда материал ще бъде много добра основа за бъдещи лексиколожки проучвания.

Вторият съществен принос е в съпоставката на лексиката на Диалозите с други текстове, възникнали в същата епоха. На първо място това са Беседите към Евангелието на св. Григорий, чийто превод е направен в друга среда и от латински. Резултатите от съпоставката недвусмислено свидетелстват за различни преводачи и различни книжовни центрове, където са направени преводите. Но дисертантът е направил сравнение и с редица други старобългарски текстове, както на преводни, така и на оригинални произведения. По този начин той е поставил лексиката на Диалозите в много широк контекст, което позволява да се проследят общите и различните характеристики в лексиката на различните творби.

Третият много важен принос са приложените речници. Предпочитам да ги наричам речници, а не индекси, както ги нарича дисертантът, защото в моите представи индексът е справочник с адреси, а приложените речници са дадени без адреси. Това е нормално за текст без сегментация, а сегментирането не влиза в задачите на дисертацията. За всяка от двете книги на Беседите е изготвен славяно-гръцко-латински речник на лексемите. Заслужава висока оценка това, че са включени и гръцките съответствия. Въпреки че, както

показват и резултатите от изследването на дисертанта, славянският превод е правен от гръцкия превод на съчинението, изследователят не се е задоволил с гръцките съответствия, а е посочил и латинските. Тези триезични речници създават много добра база за бъдеща изследователска работа. По-нататък е приложен и гръцко славянски речник за всяка от двете книги, който създава голямо удобство за тези, които ползват изследването. Много ценни са и двата обратни речника на двете книги от Беседите. Така лексикографската част на дисертацията отговаря на съвременните изисквания за лексикографско представяне на материала и е един отличен лексикографски труд.

Трябва да се отбележи, че при вътрешната защита на дисертацията в Катедрата по кирилометодиевистика към нея бяха отправени редица забележки и препоръки и дисертантът се е съобразил с голяма част от тях и е усъвършенствал своя текст.

В заключение може да се каже, че трудът на Пресиян борисов показва отлични познания в областта на старобългарския, гръцкия и латинския език, умение за работа с лексикален материал, прецизност при неговата обработка, способност за систематизация и обобщения, добро познаване на научната литература, много добри възможности за лексикографска работа. Въз основа на тези качества на труда и на приносите в дисертацията препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди на г-н Пресиян Борисов образователната и научна степен доктор.